ЧУСТ ТУМАНЛАРАРО ИҚТИСОДИЙ СУДИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛҚИЛУВҚАРОРИ

Чуст тумани 2024 йил 27 май

Чуст туманлараро иқтисодий суди судья Д.Соатов раислигида, судья ёрдамчиси О.Мирзакуловнинг котиблигида, Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар — "Орол Олтин чаноқлари" ФХнинг манфаатида, жавобгар — "IFTIHOR KIYIM SANOAT" МЧЖга нисбатан 125.224.000 сўм асосий қарз ва 30.053.940 сўм пеня жами 155.278.840 сўм қарзни ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича ишни очиқ суд мажлисида, даъвогар - фермер ҳўжалиги вакили - Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши Норин туман бўлими бугалтерия ва хисоб китоб маркази раҳбари — А.Ғапуров, жавобгар вакиллари — У.Хайдаров, Д.Ортиқовларнинг иштирокида, Чуст туманлараро иқтисодий суди биносида кўриб чиқиб, суд қуйидагиларни

аниклади:

Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар — "Орол Олтин чаноқлари" ФХнинг манфаатида, жавобгар — "IFTIHOR KIYIM SANOAT" МЧЖга нисбатан 125.224.000 сўм асосий қарз ва 30.053.940 сўм пеня жами 155.278.840 сўм қарзни ундириш ундиришни сўраган.

Даъвогар фермер хўжалиги вакили Наманган вилояти Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши Норин туман бўлими бугалтерия ва хисоб китоб маркази раҳбари — А.Ғапуров суд мажлисида иштирок этиб, унда ўзининг жавобгар 04.04.2024 йилда асосий қарз суммаси тўлаб берилганлигини маълум қилиб, бу тўғрисидаги тўлов топширикномасини судга тақдим этди.

Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши уз вакилини суд мажлисида иштирокини таъминламади, бироқ, иш хужжатларида унинг суд мажлиси муҳокамасининг вақти ва жойи ҳақида тегишли тартибда ҳабардор қилинганлигини тасдиқловчи далил мавжуд.

Унинг суд мажлисида иштирок этмаслиги ишни кўришга тўскинлик килмайди.

Жавобгар вакили даъвонинг асосий қарз қисми 04.04.2024 йилда тўлик тўланганлиги, Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши томонидан асоссиз равишда тўланган суммага даъво киритилганлиги, даъвонинг пеня қисми асоссиз эканлигини инобатга олиб рад этишни сўради.

Суд даъвогар ва жавобгар вакилларининг суд мажлисида берган кўрсатмалари ва тушунтиришларини тинглаб, иш хужжатларини ўрганиб

чикиб, куйидагиларга даъвогарнинг даъво аризасини каноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

Иш хужжатларига кўра, даъвогар ва жавобгар ўртасида пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган имзоланган.

Шартнома шартларига кўра, даъвогар жавобгарнинг буюртмасига асосан "Пахта хом ашёси" махсулоти етказиб бериши, жавобгар эса уни қабул қилиб олиш ва келишилган ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартнома юзасидан тарафлар ўртасида маҳсулот етказиб берилганлиги тўғрисида электрон ҳисоб фактура расмийлаштирилган.

Шартнома юзасидан тарафлар ўртасида махсулот етказиб берилганлиги тўғрисида хисоб-фактуралар имзоланган ва электрон кўринишда шакллантирилган.

Мазкур электрон хисоб-варақ фактуралар жавобгар МЧЖга электрон шаклда юборилган.

Жавобгар томонидан электрон хисоб-варақ фактура белгиланган муддатда тасдиқланган.

Жавобгар томонидан етказиб берилган махсулот хажмига ва бахосига хамда сифатига эътироз билдирилмаган.

Даъвогар томонидан жавобгарга махсулот етказиб берилган.

Шартнома шартига кўра даъвогар томонидан махсулотлар (минерал ўғит) билан таъминланган.

Махсулот етказиб берилганлиги далиллар билан исботлаб берилган.

Жавобгар томонидан қисман тўлов амалга оширилган.

Натижада 125.224.900 сўм қарздорлик вужудга келган.

Даъвогар жавобгарга ушбу қарздорликни тўлаб беришни сўраб мурожаат қилган бўлса-да, жавобгар томонидан ушбу талабномалар оқибатсиз қолдирилган.

Бундан кўриниб турибдики, даъвогар томонидан низони судгача ҳал ҳилиш чоралари кўрилган.

Шартнома шартлари даъвогар томонидан бажарилган бўлса-да, жавобгар томонидан тегишли тўловлар ўз вақтида амалга оширилмаган.

Бу холатлар ишдаги далиллар билан тўлиқ ўз тасдиғини топади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг 8 ва 234-моддаларига кўра мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Мазкур ҳолда мажбурият тарафлар ўртасида имзоланган шартномадан келиб чиққан.

Шунингдек, ФКнинг 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва конун хужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошқа талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

ФК 465-моддасининг биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шаҳсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб

туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ФК 466-моддасининг биринчи қисмига асосан, қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи ўстирилган (ишлаб чиқарилган) қишлоқ хўжалиги махсулотини тайёрловчига контрактация шартномасида назарда тутилган микдор ва ассортиментда топшириши шарт.

Жавобгар томонидан шартномавий мажбурият ўз вақтида бажарилмаганлиги сабабли низо судгача етиб келган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддасига асосан, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни такдим этмаётган бўлса, ундаги маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 47-моддасида, ҳисобварақ-фактура Товарларни (хизматларни) реализация қилишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга ҳисобварақ-фактурани тақдим этиши шартлиги ҳисобварақ-фактура, қоида тариқасида, электрон ҳисобварақ-фактураларнинг ахборот тизимида электрон шаклда расмийлаштирилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 14.08.2020 йилдаги №489-сонли "Қушилган қиймат солиғи ҳамда чет эл юридик шаҳслари билан боғлиқ солиқ маъмурчилигини такомиллаштириш чора-тадбирлари турисидаги" қарори 2-иловаси;

61 - бандида электрон ҳисобварақ-фактурани имзолаш юридик шахс номидан-ташкилот раҳбари ёки ташкилот номидан берилган ишончнома ёки бошқа ҳужжат билан ваколат берилган шаҳслар номига расмийлаштирилган электрон раҳамли имзо орҳали амалга оширилиши белгиланган.

Даъвогар жавобгарга электрон шартнома, таққослаш далолатномаси, ҳисобварақ-фактураларни электрон шаклда юборган.

Ушбу холатларни инкор этиб бўлмайди.

Ишни судда кўриш жараёнида маълум бўлишича, жавобгар томонидан етказиб берилган махсулотга 04.04.2024 йилда тўлик ҳақ тўланганлиги, Ўзбекистон Республикаси Наманган вилояти Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши томонидан тўланган асосий қарз суммасига нисбатан даъво қилинганлиги, яъни даъво аризаси иш юритувга қабул қилингунига қадар даъво қилинаётган асосий қарз суммаси тўланганлиги сабабли, даъво талабининг асосий қарз ундириш қисми асоссизлиги боис, қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Бундан ташқари даъвогар шартнома ва қонунчилик талабларидан келиб чиққан ҳолда жавобгардан жами 30.053.940 сўм пеня ундириб беришни сўраган.

Тарафлар ўртасида имзоланган шартномани даъвогар вакили судга такдим эта олмади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддасига асосан, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни тақдим этмаётган бўлса, ундаги маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб ҳисобланади.

Ўзбекистан Республикаси Фуқаролик кодексининг 335-моддасига кўра, агар кредитор қасддан ёки эҳтиётсизлик туфайли мажбуриятни бажариш мумкин бўлмаслиги юз бериши ёки бажармаслик туфайли етказилган зарар миқдорининг кўпайишига кўмаклашган бўлса, кредитор мажбуриятни бажармасликдан етказилган зарарни камайтириш чораларини қасддан ёки эҳтиётсизлик туфайли кўрмаган бўлса, суд ишнинг ҳолатларига қараб тўланадиган ҳақ миқдорини камайтиришга ёки кредиторга ҳақ тўлашни рад этишга ҳақли.

Суд далилларга ҳуқуқий баҳо бериб, мажбурият бузилиши оқибатларига мутаносиблиги, даъвогар томонидан қарздорликни ўз вақтида ундириш чораларини кўрмаганлиги даъвогарнинг ўзига нисбатан зарар микдорининг кўпайишига сабабчи бўлганлиги, тарафлар ўртасида имзоланган шартномани судга такдим эта олмаганлигини инобатга олиб, суд даъвонинг пеня ундириш қисмини тўлиқ рад қилишни лозим топди.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддаси талабларидан келиб чиқиб, суд харажатлари тарафларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади.

Ўзбекистон Республикасининг "Давлат божи тўғрисида" ги қонун иловасида Давлат божи ставкаларининг микдори белгиланган бўлиб, 2-бандида мулкий хусусиятга эга даъво аризалардан эса даъво бахосининг 2 фоизи микдорида бирок, БХМ нинг 1 бараваридан кам бўлмаган микдорида ундирилиши назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси президентининг "Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги 10.10.2017 йилдаги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3 бандига кўра Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашлари фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шаҳслари ҳатти-ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар таҳдим этади.

Бунда, даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги белгиланган.

Қайд этилганларни инобатга олиб, суд даъво аризани асосий қарз ва пеня ундириш қисми асоссизлиги сабабли қаноатлантиришни рад этишни, олдиндан тўланган почта харажатларини даъвогар зиммасида қолдиришни ҳамда даъвогар Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича

ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги 10.10.2017 йилдаги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3 - бандига кўра давлат божидан озод этилганлигини инобатга олиб, иш бўйича давлат божи ундирмасликни лозим топди.

Кайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Фермер, дехкон хужаликлари ва томорка ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги 10.10.2017 йилдаги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3 – банди, Ўзбекистон Республикаси Олий Пленуми карори, **Узбекистон** суди Республикаси юритувчи фаолиятининг Фукаролик Кодекси, "Хўжалик субъектлар шартномавий-хукукий базаси тўгрисида"ги Конун ва Ўзбекистон Республикаси Иктисодий процессуал кодексининг 68,107,118,176,179 - моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъвогарнинг даъво аризасини қаноатлантириш рад этилсин.

Олдиндан тўланган почта харажатлари даъвогар зиммасида қолдирилсин.

Хал қилув қарори тарафларга юборилсин.

Мазкур ҳал қилув қарордан норози бўлган тараф ҳал қилув қарор қабул қилинган кундан эътиборан бир ой ичида шу суд орқали апелляция шикояти (протести), ҳал қилув қарордан қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация шикояти (протести)ни Наманган вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига бериши мумкин.

Судья Д.Соатов

